

Tussen Rijn en Lek 1975 2-3 : tijdschrift voor de geschiedenis van het gebied tussen Kromme Rijn en Lek

<https://hdl.handle.net/1874/9719>

TUSSEN RIJN EN LEK
TIJDSCHRIFT VOOR DE GESCHIEDENIS VAN HET
GEBIED TUSSEN KROMME RIJN EN LEK

9de jaargang

nr 2/3

zomer 1975

Redactie-kommissie:

A. Graafhuis (eindredacteur), L.M.J. de Keijzer, Houten,
mevrouw G. Schipper-de Nie, Schalkwijk, G.M. Staal,
Odijk.

Redactie-adres:

A. Graafhuis, p/a Gemeentelijk Archief, Alex. Numankade
199, Utrecht, tel. 030 - 71 18 14.

Inhoud van dit blad:

1. Viering "600 jaar Oude Sluis" (6 - 20 september 1975)
redactie A.G.
2. Het onderhoud van de Vreeswijkse sluis door J.J. van
der Lit.
3. Een reisverhaal uit 1765 . . . . door W.B. Heins.
4. Kantonaal en Stedelijk Museum van Wijk bij Duurstede
geopend . . . . . door L.C.J.M. Rouppe van der Voort.

Lidmaatschap: f 15,-- per jaar

Postrekening van de penningmeester nr 21 45 85 t.n.v. de
Raiffeisenbank te Houten t.g.v. de rekening van de Historische
Kring "Tussen Rijn en Lek".

"600 jaar Oude Sluis":

FOTO-EXPOSITIE "VREESWIJKSE SLUIZEN" EN TENTOONSTELLING "OUDE SLUIS IN PRENT".

Onder het motto "600 jaar Oude Sluis" zal dit jaar in het Vreeswijkse deel van de gemeente Nieuwegein op ruime schaal aandacht worden besteed aan het feit, dat hier ruim 600 jaar geleden de eerste sluis werd gebouwd.

Het bouwen van die eerste sluis gebeurde, om precies te zijn in 1373. Kroniekschrijver Johannes de Beka schreef hierover "In den jaer ons Heeren 1373 groef die Stadt Utrecht een diept van den Nijevaert totter Grote Wade toe, ende leijden daar twe slusen van hout op die Nijevaert."

Deze eerste sluis betekende in feite het begin van de ontwikkeling van Vreeswijk als sluizen- en schippersdorp. In de loop der eeuwen heeft Vreeswijk een enorme bedrijvigheid in en om het water meegemaakt. Deze bedrijvigheid verminderde echter in belangrijke mate, toen in 1939 het Lekkanaal met de Prinses Beatrixsluis direct ten oosten van Vreeswijk werd geopend. De komst van deze grote Prinses Beatrixsluis, tot 1950 de grootste in heel Europa, betekende een gevoelige klap voor de neringdoenden in Vreeswijk.

Daarvoor waren de scheepvaartactiviteiten van de Oude Sluis echter ook al eens verplaatst. In 1892 was de Koninginnen-sluis, enkele tientallen meters ten westen van de Oude Sluis, in bedrijf gesteld door koningin Wilhelmina en koningin-regentes Emma.

De betekenis van de Oude Sluis, - die in de loop der eeuwen uiteraard diverse malen grondig gerestaureerd is, en zelfs in 1824 vrijwel geheel vernieuwd - voor de Vreeswijkse historie was aanleiding, om in het monumentenjaar 1975 ruim aandacht te schenken aan het feit, dat de Oude Sluis ruim 600 jaar geleden tot stand is gekomen.

De Oude Sluis is overigens nog steeds eigendom van z'n oorspronkelijke bouwer: de stad Utrecht, die ook nu weer plannen heeft, om deze sluis grondig te restaureren (kosten: ruim 6 miljoen gulden).

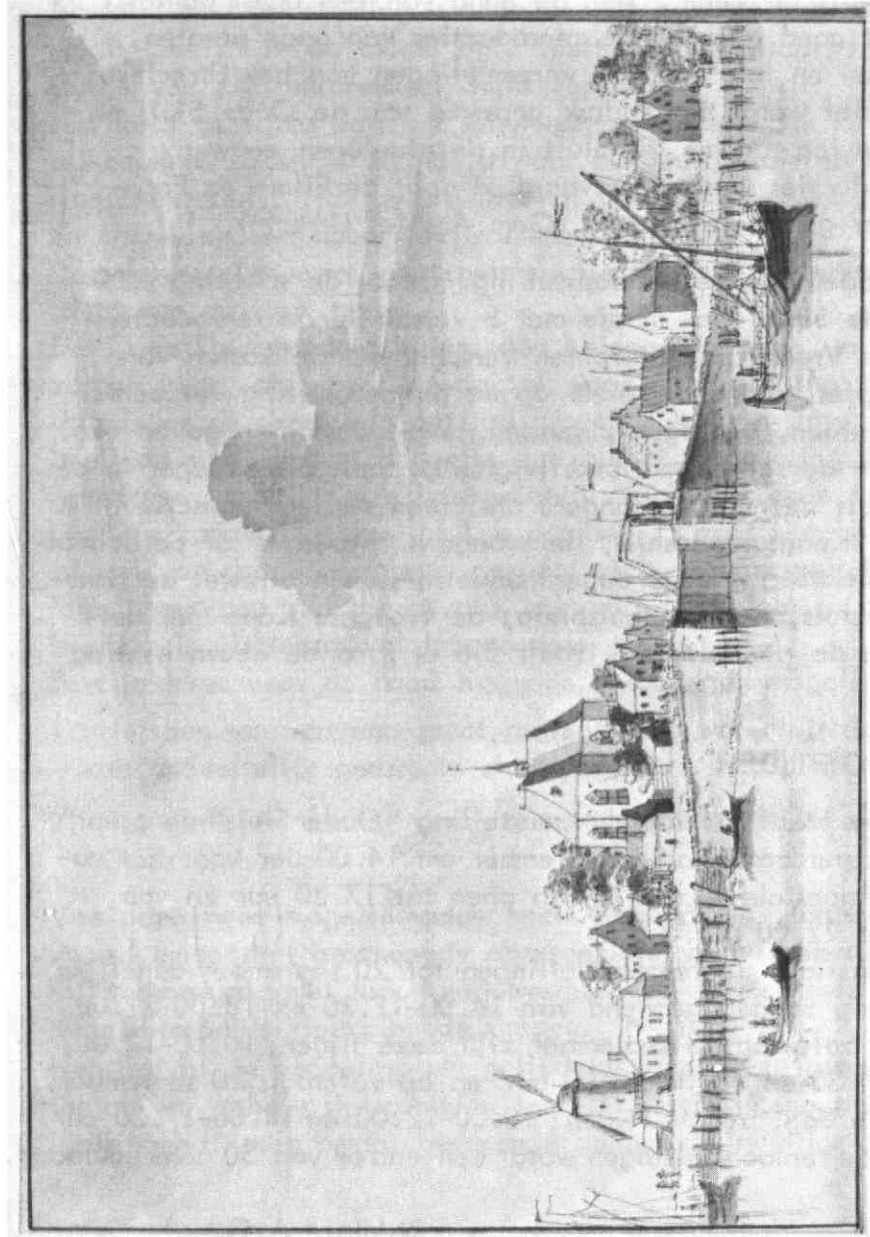
VIERING . . .

De viering "600 jaar Oude Sluis" zal plaats vinden van 6 tot en met 20 september. Honderden Vreeswijkers zullen dan in eigen gemaakte veertiende eeuwse kostuums lopen, en op deze manier de diverse activiteiten bezoeken.

Een belangrijk onderdeel van die activiteiten wordt gevormd door de twee tentoonstellingen, die in het kader van de viering worden gehouden.

In de voormalige brandweergarage aan het Raadhuisplein, in de directe nabijheid van de Oude Sluis - wordt een expositie ingericht van foto's, die zijn ingezonden voor de foto-wedstrijd "De Vreeswijkse Sluizen". Dit kan uiteraard een boeiend onderwerp zijn. Want behalve de genoemde Oude Sluis, Koninginnen-sluis, en Prinses Beatrixsluis kent Vreeswijk nog de Rijkshulpschutsluis (die voor 1824 tijdelijk de functie van de Oude Sluis moest vervullen) en een kleiner sluisje in de Schalkwijkse Wetering.

Eveneens in de directe omgeving van de Oude Sluis, in het verenigingsgebouw van de Ned.Hervormde kerk aan de Dorps-

Vreeswijk met de sluis naar de Lek. Gewassen tekening in O.l. inkt door L.P. Serrurier
(werkzaam tussen 1720 en 1750)
Rijksarchief Utrecht, top.atl. cat.nr. Muller 1002.

straat wordt een tentoonstelling gehouden onder het motto "Oude Sluis in prent". Aan de hand van een groot aantal bijzonder goed uitgevoerde reproducties van oude prenten, tekeningen en foto's uit de verzamelingen van het Utrechtse Rijksarchief wordt een indruk gegeven van de Oude Sluis en de bebouwing rondom die sluis in de afgelopen eeuwen. De reproducties werden vervaardigd door de Film- en Fotodienst der gemeente Utrecht (Gem.Archief Utrecht).

In het kader van de tentoonstelling is door de stichting "600 jaar Oude Sluis" een mapje met 8 verschillende reproducties van oude Vreeswijkse ansichten verschenen. De kosten van deze mapjes, die onder meer op de tentoonstelling verkocht zullen worden, bedragen 2 gulden. Twee ansichten geven een beeld van de scheepvaartbedrijvigheid, zoals die vroeger in de Oude Sluis heerste. De andere ansichten stellen respectievelijk voor: de Koninginnensluis, de vroegere "peperbus" of peilschaal aan de Lekdijk, het oude Inundatie-sluisje oftewel de rijks-hulpschutsluis, het Raadhuisplein, de vroegere Kade met de molen en de Handelskade, zoals die er rond de eeuwwisseling uitzag.

OPENINGSTIJDEN . . .

De foto-expositie en de tentoonstelling "Oude Sluis" in prent" worden zaterdagmiddag 6 september om 14.00 uur voor het publiek opengesteld. Ze zijn dan open tot 17.30 uur en van 19.00 tot 22.00 uur.

Vervolgens zijn de tentoonstellingen tot 20 september dagelijks behalve op zondag geopend van 14.00-17.30 en 18.00-21.00 uur. Op zaterdag 13 september zijn deze tijden: 10.00-12.00, 14.00-17.30 en 18.00-22.00 uur; en op zaterdag 20 september, de laatste dag, zij de tijden: 10.00-12.00 en 14.00-17.30 uur. Voor beide tentoonstellingen wordt een entree van 50 cent gevraagd.

Redaktie A.G.

HET ONDERHOUD VAN DE VREESWIJKSE SLUIS

Nadat sedert de opening van de Beatrixsluis in 1938 niet meer wordt geschut in de Oude Sluis heeft de Dorpsstraat e.o. een stukje van zijn aantrekkelijkheid verloren.

Het hele gebeuren van het schutten van de schepen met alle bijkomende zaken is verplaatst naar de Beatrixsluis en de Koninginnesluis. Het gevolg hiervan was, dat de Oude Sluis en omgeving een dood stukje Vreeswijk werd.

Doordat er niet meer werd geschut liep ook de onderhoudstoestand van de sluis terug.

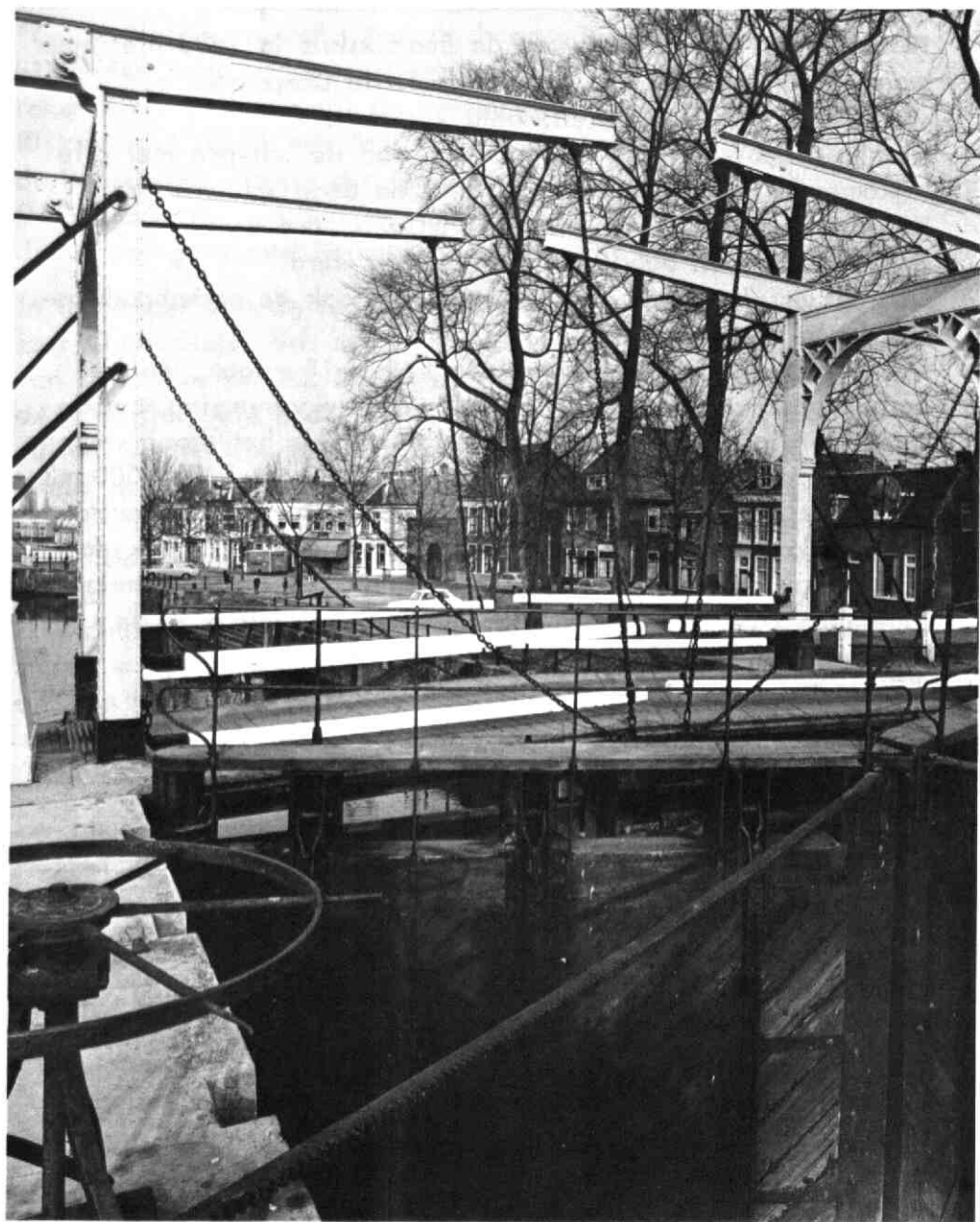
De Oude Sluis behield echter één belangrijke taak, en wel zorgen voor vers water uit de Lek voor de verversing van de singels en grachten van de stad Utrecht. Als het droog weer is heeft de stad Utrecht behoefte aan 600.000 tot 1.000.000 m³ water per etmaal. Deze hoeveelheid was bij normale Lekstanden vóór de kanalisatie van de Lek haalbaar. Nadat de Lek door middel van drie stuwen was gekanaliseerd, is het peil belangrijk lager geworden met als gevolg, minder waterinlaat in de sluis. Hieraan is uiteraard wel iets te doen !

Er zijn twee voor de hand liggende oplossingen mogelijk, t.w.:

1. Het bouwen van een groot gemaal, dat water uit de Lek in de gedeeltelijk gedempte sluis pompt.
2. Het verlagen van de drempel van het buitenhoofd van de Oude Sluis.

Van deze twee mogelijkheden heeft men voor de laatste gekozen, vooral omdat het beschermde dorpsgezicht van Vreeswijk hierbij blijft bewaard. Het Rijk heeft besloten om in de kosten van deze drempelverlaging bij te dragen.

Het ligt in de bedoeling om gelijktijdig met deze drempelverlaging het gehele sluiscomplex te restaureren. Deze restauratie is dringend nodig omdat gedurende de laatste twintig jaar alleen

het allernoodzakelijkste onderhoud is gepleegd. Dit met het oog op de plannen die er bestonden. Het enige, dat al deze schone plannen tegenhoudt, is, waar alles om draait tegenwoordig, "geld".

Er is voor zover mij bekend een toezegging van R.W.S. (voor de drempelverlaging), van de Genie (voor de deuren) en van de provincie (waterverversing is milieubeheer). Verder is er geld nodig van Monumentenzorg (voor de restauratie) en van de Gemeente Utrecht (achterstallig onderhoud).

Als we met ons allen proberen van de laatste twee instanties geld los te peuteren kan als klapstuk van de festiviteiten rond het 600 jarig bestaan de toezegging loskomen om met de restauratie en aanverwante werken te kunnen starten.

Over de laatste twintig jaar van de Oude Sluis is uit het oogpunt van onderhoudshistorie weinig te vermelden, omdat alleen het hoogst noodzakelijke is gedaan.

Het enige waar we altijd op zaten te wachten was: Komt er hoog water in de Lek of niet? Bij hoogwater (4.00 m + N.A.P.) moeten namelijk de schotbalken in het buitenhoofd worden aangebracht. Dit gebeurde meestal eenmaal in de 2 à 3 jaar.

Het is gebeurd, dat we op Kerstnacht in een dikke sneeuwbus bezig waren de schotbalken uit de loods te halen en naar beneden te laten zakken. Dit gebeurde tot voor acht jaar geheel met handkracht. Daarna is het enigszins gemechaniseerd, zodat het nu gaat in de helft van de tijd, die in het verleden nodig was. Na de restauratie van de sluis zal dit werk alleen bij ijsgang o.i.d. nodig zijn.

Nogmaals mensen: beweeg de autoriteiten dat er geld beschikbaar komt voor een algehele restauratie van de Oude Sluis. Er zijn nog wel aanliggende panden die ook gerestaureerd zouden moeten worden. Wie weet? Goed voorbeeld doet goed volgen!

J.J. van der Lit

Een reisverhaal uit 1765

Het hierna te publiceren verslag van een plezierreisje van Amsterdam naar Rijnauwen en omgeving werd in 1772 geschreven door Mattheus Graswinckel op grond van aantekeningen tijdens de reis, die in de "telegramstijl" zijn te herkennen. Het bevindt zich thans in het rijksarchief te Utrecht, familiearchief Huydecoper nr. 1554.

Mattheus Graswinckel (1724-1791) behoorde tot de kringen der Amsterdamse magistratuur en was sinds 1750 gehuwd met Anna Maria Troyen (1729-1767). Behalve dit echtpaar nam ook het volgende aan het tochtje deel: David ten Hove (1724-1787), eveneens tot de Amsterdamse magistratuur behorend en meerdere malen miljoenair, gehuwd sinds 1763 - nadat twee eerdere echtgenoten waren overleden - met Jacoba Graswinckel (1723-1771), zuster van Mattheus.

Verder namen twee meisjes deel aan het reisje: Wendela Eleanora ten Hove (dochter van David en zijn eerste vrouw Cornelia Adriana Sautyn) en Sara Petronella Graswinckel (dochter van Mattheus en Anna Maria Troyen).

Waarom voor het tochtje Rijnauwen als pleisterplaats werd uitgekozen is duidelijk: David ten Hove was van 1750 tot 1773 heer van Rijnauwen en bezitter van het kasteel, hoewel hij er niet woonde. Door dit bezoek liet hij zijn derde vrouw voor het eerst zijn kasteel zien en verwelkomde haar daar met een hoogdravend gedicht, dat een interessante passage bevat waaruit blijkt dat er al in 1765 spekkepannekoeken in Rijnauwen werden gegeten.

Journal van een pleyziertogtje gedaan in den jaare 1765 bij twee mans met hun vrouwen en dogtertjes uytmaakende ses personen buyten of behalven de dienstboden.

Berigt aan den lezer.

De reden waarom deeze reysbeschrijving niet eerder onder U Ed. oog gekoomen is, deeze is ontstaan uyt oorzaak dat uytgezondert een eenige, al de quaternes daar de annotatien opgeschreeven waaren, verlegt, en niet wedergevonden zijn voor 't gepasseerde jaar 1771 wanneer 't een eenige wederom weggeraakt was toen ' overige gevonden wierd, dog gelukkiglijk zijn dezelve al te zaamen in de voortijd van dit jaar 1772 bij malkander gekoomen. Ik zoude dit werk wel met gezigten of afteekeningen vercierdt hebben van 't kasteel daar wij geresideert hebben, dog was bang dat, so ik 't niet bij intekening liet doen, 't mij te veel kosten zoude, en om intekenaars te krijgen deedt zig niet veel hoop toe op, dog mogelijk is zulk ook 't beste, dewijl 't bovengemelde kasteel uyt de toenmalige bezitters handen door verkoop is geraakt, en dus aan de gehoopte successeurs niet als chagrin konde geven, daar mogelijk 't verhaal van dit reystogtje 't zelve door de herinnering van 't vermaak 't zelve eenigzints nog zal verdrijven, jammer is 't en wenschelijk was 't geweest dat het geheele gezelschap die vreugd had moogen genieten dog de dood die ons daar van heeft ontbloot let op geen verdrieten.

Den 10 Julii 1765. Dies Mercurii.

Vertrokken wij van Amsterdam een quart voor negen uren van voor de herberg De Beerebijt buyten de Utrechtsche Poort aan den Amstel met een afgehuurde schuyt, bemand met één man alzo de tweede defaut liet gaan, en dus 't gezelschap die tweede plaats zelfs moest waarnemen gedurende de reys. Hierdoor en door 't wagten na vuur en melk konden wij niet vroeger vertrekken, 't geen één van ons gezelschap van onverduldig maakten. Te half tien raakte door onvoorzigtigheyd van één onzer de melkkan te onderste boven. De melk over de grond. Te Ouderkerk aan den Amstel kreegen wij wederom melk aan boord. Te elf uren passeerde wij met groote vrees het Abcouder meertje. Onze schipper verhaalde ons dat eens op 't zelve, door 't breeken van de jaaglijn, daar een etmaal op had vastgezeeten, dog toen wij het zelve passeerde was 't weder zeer bedaarft, egter dronken er sommigen van 't gezelschap een kopje koffy voor de schrik en 't gevaar dat wij hadden kennen ondergaan, want tot die tijd toe was de koffy bewaart en warm gehouden met doof vuur om de mond niet te branden. Vervolgens passeerde wij Abcoude, en kwamen in de rivier 't Geyn, passeerde verder Baambrug en 't slot te Loendersloot alwaar wij in de roef gingen om met mal-kander te gaan eeten zijnde ongeveer circa twaalf uren. Ons geregt bestond in koud gehakt vlees, dito hoenders te weeten gebraden, kaekjes, korsjes, brood, zout etc. en de drank in bier, mol, roode en witte wijn, hebbende dit alles tot Amsterdam te sloop genomen. Passeerde verder de Nieuwersluys alwaar een sterke stroom ging dog de dapperheyd van onse schipper en 't stuur beletten dat wij niet stranden, en voeren so langs de rivier De Vegt na Breukelen alwaar wij te half twee arriveerde en uyt 't vaartuyg stapten dog onse demestiken volbragten de reys verder te water tot Utrecht. Wij vettrokken van Breukelen

(na alvorens een kopje thee in de herberg bij Gerrit Sas gedronken te hebben met een wagen met vier en een fergon met twee paarden bespannen zijnde ons eyge rijtuyg dat van Amsterdam vooruyt gegaan was en daar op ons wagtende was) op Maarsen, en vonden onderweg een regenkleed, dat van een wagen gevallen was. Voorts reeden wij door Zuylen langs den Daalsche dijk, alwaar wij 't regenkleed aan den eygenaarsse weder overhandigde tot haar groote vreugde alzo er een soete regenbuy viel, en de nieuwe jas voor 't eerst nat wierd van één van ons gezelschap. 't Was een soubise met een fluweele kraag. Kwamen te Utrecht dog hielden ons daar niet op. Van Utrecht reeden wij door Louwerecht en Absteë na Rhijnauwen. Zagen van verre Oud en Nieuw Amelisweerd leggen. Arriveerde tussen vier en vijf uren op 't slot te Rhijnauwen, daar wij verwelkomt wierden door een knegt die vooruyt gezonden was om alles tot onse receptie klaar te maken. Even na ons arrivement kwam de heer van Westreenen ¹⁾, zittende wegens 't eerste lid in de Staaten der provincie van Utrecht zijn opwagting aan ons maaken, dog wij wagten zijn Ed. niet af vemits alles nog niet in order was om zulke lieden behoorlijk te recipieeren, en de gemalin van de heer van 't slot die mede tot 't gezelschap behoorde, nog bezig was op 't pleyn van 't kasteel, alles met een verslagen oog en diep stilzwijgen te beschouwen. Bij 't intrede in 't slot zelfs deedt één van 't gezelschap dat een stuk van een poet wilde weezen deeze volgende oratie, alwaar de heer van 't slot spreekende wierd ingevoert en deze aanspraak aan zijn egtgenoot doende en haar verwelkoomde met deeze woorden:

Zijt welkom op mijn oud en adelijk huys
Thans bewoont bij meenig specht en vleddermuys.
Ey lieve wilt maar vrij en zonder schroomen
in dit schoon en treffelijk paleys
geraagt heel net, en na den eysch
met staatsie binnen koomen.

Ik zal U tragten zo te onthaalen
dat gij na geen wederkomst zult taalen.
Tafel, stoel, ledikant en bed
zijn op zijn boersch hier klaar gezet.
Mijn garderobe is sodaanig gegarneert
dat er meenig muys en rat op teert.
Wagt hier geen taarten nog pastijen
met spekpannekoek moet gij U beleyen
of een stuk kaas en roggebroodt.
Dit is 't tracement o waarde egtgenoot
dat ik voor een goed onthaal U hier kan geven.
Nu gij U voor de eerste maal hier komt begeven.
Hier leef ik als een vorst en koning.
Zijt welkom nog eens in deeze woning.

Wat nu 't slot aangaat. Is een oud gebouw. Heeft schoone
ruyme saalen en diep verwulfde kelders. Is redelijk hoog
opgetrokken. Heeft eertijds ook een toren gehad, dog is
om 't gevaar wegens bouvalligheyd al voor lang afgebrooken,
gelijk ook één der vleugels door brand geruineert was.
Men komt langs een lange lommerrijke laan met hooge boomen
bezet door een groote poort, aan welkers eene zijde de
stallinge zijn en aan de andere zijde de bakker en brouwe-
rijen, op een groot ruym pleyne of bassecour met zwaare linden-
boomen bezet waardoor men verder over een royale brug
wederom door een poort met een toren dog niet heel hoog,

komt op 't binnenpleyn, en verder langs een aansienlijk trap opwaart gaat tot in 't kasteel zelfs.

De stichter of bouwer van 't tegenwoordige huys, dewijl meemaale ten tijde der bisschoppen verbrand en herbout is, schijnt geweest te zijn een van de heeren van Amstel, en wel van de Amstels van Mijnden, dewijl derzelve wapen op verscheyden balken en in de glazen gevonden werd, en onder andere 't wapen van eene jonker Jacob Amstel van Mijnden. Het huis leyt rondom in visrijke gragten aan de Kromme Rhijn, drie quartiers van Utrecht. De eygenaar in deeze jaaren 1765 is de heer David ten Hove, heere van Rhijnauwen, Den Bosch, Sleenburg, Den Brul etc., cannunik van Oudmunsteren St. Maria te Utrecht etc. Dus verre van 't huys. Om ses uren aariveerden onze domestiquen met een afgehuurde wagen. Om agt uren des avonds een koffer met bagagie daar wij zeer om verlegen waaren, dewijl 't nagt-gewaad van eenige van 't gezelschap daar in was.

's Avonds gingen wij op de jagt der vleddermuyzen, dog vongen niets. Gingen wijders soupeeren en tijdig na bed.

Dies Jovis. 11 Julii.

's Nagt matig gerust. Sommige van 't gezelschap met pijn in 't hoofd geincommodeert opgestaan. 's Morgens ontbeeten. De heer van 't huys met een boer van Thiel afgerekend. De garderobe van den heer gelugt en opgereddert. 't Overige gezelschap een wandeling gedaan door 't bouwland, over de sloten gesprongen etc. 's Middags schielijk gegeten. De heer van 't huys in masquerade aan tafel. Na de maaltijd met de zegen gevischt. Redelijk gevangen. Visite van de schout van De Brul, als mede van de overste Pesters, vrouw en zoon. Wederom gezamentlijk gewandeld na Den Hooge Boomgaard, Blaauwe Kamp, 't Heuveltje. Sommige van 't gezelschap vermoeyt te huys gekomen. Gesoupeert. Te elf uren na bed.

Dies Veneris. 12 Julii.

Matig gerust. Sommigen met pijn in't hoofd opgestaan. De vijver schoon laten maaken. Twee snoeken gezien, die 's avonds gevangen wierden. 's Middags visite van dominé van Bunnick ²⁾ met zijn vrouw en van de Raad van Staten Pesters ³⁾ met vrouw en oudste zoon. Met 't gezelschap gewandelt na Den Hooge Boomgardt. Gesoupeert en tijdig na bed. De vrou van 't huys pijn in 't oor.

Dies Saturni. 13 Julii.

's Nagts redelijk gerust. 't Gezelschap fris, uytgenomen de vrou van 't huys, die nog aan het oor laboreerde. 's Morgens te huys gebleeven. De vrouwen 's morgens theedoeken genaayt. Te huys gegeten. De vrou van 't huys na den eeten wat gaan leggen. In den agtermiddag een tourtje gereeden met 't gantsche gezelschap door Bunnick, over Odijk, Werkhoven, door Vegte over Bunnick weder terug. 's Avonds de heer van 't slot op de rottenjagt met twee steenen gewapend, dog niets opgedaan. 't Gezelschap vervolgens gesoupeert en al de flessen leeg gedronken.

Dies Solis. 14 Julii.

's Nagts wel geslapen. Na Bunnick gereeden ter kerk, met ons sessen op de wagen. De heer van de plaats verkeert op 't krat in 't postuur van een drukkende boer. Wat de kerk aangaat: dezelve is niet heel groot dog egter voorzien met choor, waar in eenige wapenborden van de familie van Bottenstein hangen. De heer van Rhijnauwen heeft ook aldaar een begraafplaats. 's Middags na den eeten 't meeste gezelschap een uyltje geknapt. Te vijf uren na de hofsteede van de heer Pesters. Aldaar gewandelt. Eenige verversching genooten. 's Avonds te huys gesoupeert.

Dies Lunae. 15 Julii.

's Nagts redelijk gerust. De heer van de plaats eerst met een boer in gesprek. Vervolgens na Utrecht. Des morgens, 't overige gezelschap bij huys gebleven. De dames porcelijn schoon gemaakt. Vroeg gegeten. Des na de middags na Zeyst gereeden. Bij de herrenhutters in 't broeders- en sustershuys geweest. Eenige snuysserijen gekogt. Vervolgens bij de secretaris van Zeyst thee gedronken. Verders in 't bosch van de heer Verbeek gewandelt, waarin verscheyde fraaye gezigten, als op de toren van Amersfoort, de toren van Driebergen. Weder bij de secretaris, aldaar een karsje genuttigt, en 's avonds tegens half negen geretourneert, wel gesoupeert en vermoeyt na bed.

Dies Martis. 16 Julii.

's Nagts wel gerust. 't Gezelschap bij huys gebleven. 't Huys wat opgeknapt. Vroeg gegeten. Des na de middags na Utrecht ter kermis gereeden. Diversche Fraayigheden gekogt. Vervolgens bij de Staten Westreenen ⁴⁾ en de raadsheer De Jong ⁵⁾ te visite geweest. Weder na de kermis gereeden. Wederom wat gekogt. Tegens half negen geretourneert, en 's avonds wat gesoupeert.

Dies Mercurii. 17 Julii.

Wel gerust. Spoedig ontbeeten. Met de zegen gevischt. Redelijk gevangen. De bureau van den heer en andere dingen opgereddert. Printen uytgeknipt. 's Middags een wandeling na een boerewoening gedaan. Kaas zien maaken. 's Avonds gesoupeert en vroeg na bedt.

Dies Jovis. 18 Julii.

Vroeg opgestaan. Betrokken lugt met regen, 't geen donker weerens maakten, alzo een tour gingen rijden. Van de plaats gingen wij met een schuytje De Kromme Rhijn over en verders te voet tot aan de boerenwerf die regt tegens 't huys over lag, alwaar 't gezelschap op een wagen ging zitten, rijdende over Odijk door Langbroek. Bezigtigde terwijl de paarden water kreegen 't kasteel te Sturkenborch van buyten, en reeden verder langs Laarsum na Amerongen, daar de paarden gevoedert wierden. Inmiddels klommen wij door 't bosch van Amerongen de hey op, van waar men van verre zag Rhenen, de Betuwe, als mede 't Rheensche Veen. 't Dorp Amerongen door gereeden hebbende, kwamen wij langs den Lekkendijk tot Wijk bij Duurstede daar wij ons middagmaal hielden. Bezigtigde de stad en 't kasteel met de nieuw aangelegde plantagie op de bolwerken van 't kasteel dewelke niet onaardig aangelegt waaren. Na de maaltijd die in kostelijke spekstroopen en gestoofde slierpeulen bestaan had vetrokken wij van daar langs de Lekkendijk na 't Cuylenburgsche veer en voeren daar over. Bezigtigde de stad met de overblijfsels van 't slot, en dronken in 't veerhuys een kopje thee alwaar een zeer aangenaam gezigt over de rivier was. Vervolgens kocht onze huyswaardt aldaar een salm over de 25 pond weegende die wij in ons rijtuygen pakten en voeren toen weder over en keerde langs de Lekkendijk terug tot Schalkwijk, en zo verders over Bunnik op Rhijnauwen, daar wij te agt uren retourneerden. Wel gesoupeert. Vroeg na bed.

Dies Veneris. 19 Julii.

Wel gerust. De dames wat vermoeyt van de togt van de voorgaande dag. Sommige met de heer na Utrecht op de kermis. Bij de raadsheer De Jong een visite gedaan als mede bij de heer Albinus aan geweest. Weder op de kermis met de heer Albinus.

Voomiddag na huys alwaar den dominé met zijn vrouw en dogter te gast kwamen op de zalm. Wat met den henghel ge-
vist. Twee baarsen gevangen. Met den dominé over den
hiacinthenbollen gedisputeert. Verder gesoupeert. Na bed.

Dies Saturni. 20 Julii.

's Nagts zwaar gereegent met buyen, 't geen op sommige van
het gezelschap eenige werking deedt. De heer van 't huys
na Utrecht. Andere wat gehengelt. Ses baarsjes gevangen.
Op 't huys gegeten, uytgezonder den heer die op de ver-
pagting der tiende in 't capittel van Ste Maria te Utrecht bleef.
's Middags visite van de vroedschap Westreenen ⁶⁾ om ons
tegens Maandag ten eeten te nodigen. 't Gezelschap uytge-
zondert onze huyswaardt te vijf uren na de overste Pesters ⁷⁾
op zijn hofstede bij Zeyst alwaar wij de burgermeester Van
Royen van Utrecht ontmoeten met deszelfs familie. Dronken
een kopje thee. Deeden een wandeling op de plaats. Onze
huyswaardt zijn vrouw over een pontje met de burgermeester
Van Royen gepasseert om de wandeling te verkorten. Keerde te
half agt na ons kasteel terug. Reeden voorbij den raad van
staten Pesters die ons eenige minuten arretteerden. Op de li-
miten van de heerlijkheyd Rhijnauwen sprong onze huyswaard
in 't portier en reed met ons tot op zijn slot. 's Avonds gesou-
peert. Na 't zelve klaagde onze hospes gelijk 's morgens reeds
had gedaan over een band of opspanning in 't lijf.
Daar wij hem een purgatie voor hadden geordineert, en die
zijn Ed. ook mede van Utrecht had gebragt.

Dies Solis. 21 Julii.

Wel gerust. 't Gezelschap fris en gezond uytgenomen de heer
die nog aan den band laboreerde, en zig op zijn legerstede
ophield en de purgatie ingenomen had. De vrou sterk aan

't keutelen 't geen een lang ontbijt maakten. Malkander braaf uytgescholden. 's Middags gegeten. De purgatie gewerkt. De heer beter dog somtijds nog een ongemakkelijke buy. Eén van 't kleyne volk bij de oudste heer Pesters te gast. De gantsche middag regen. 's Avonds sommige jassen gespeelt. Andere wat getekend.

Die Lunae. 22 Julii.

Eén van 't gezelschap met pijn in 't hoofd opgestaan. 's Morgens belet laten vraagen bij dominé van Bunnick tegen 's avonds. 's Middags de gevangen vis gegeten. 's Avonds bij dominé geweest. De dames na huys gereeden. De heeren gewandelt na huys na alvorens onze hospes met de timmermansbaas een zwaare besoigne had gehad. Eén van de vrouwe vroeg na bed, alzo nog al zwaare pijn in 't hoofd had.

Dies Martis. 23 Julii.

De pijn in 't hoofd gecontinueerd. Koffers gepakt. Hier en daar wat opgereddert. De heer met de boer afgerekend. De vrouw met haar dogter gedisputeert over 't bergen en schikken van haar goed. Bewijs over en weder ingebrogt. 's Middags sommige bij de heer Pesters geweest om afscheyd te nemen. Andere gewandelt na de Hooge Boomgaardt. Vuurwerken afgestookten. Laat na bed.

Dies Mercurii.

Vroeg opgestaan. 't Goed en de meubelen weggepakt. 't Huys geslooten. Alles na gekeeken hebbende vertrok 't gezelschap in twee rijtuygen tussen tien en half elf uren van Rhijnauwen.

Reeden door Absteë en Louwerecht, Utrecht langs den Daalsche dijk door Zuylen, Maarssen, Breukelen na de Nieuwersluys. Alwaar wij een visje aaten bij Van Veere. Vertrokken vandaar om half vier door Loenen en Vreeland na de hofstede Nesserak, toen ter tijd bezeeten werdende bij mev. de wed. de heer bewindhebber Sautijn ⁸⁾ de behuurtmoeder van onze heer van Rhijnauwen. Kwamen met de schou over De Vegt op de plaats, en dronken aldaar een kopje thee. Over sessen passeerde wij de Vegt weder met dezelfde schou, en reeden door de Velters Laan, 't Geyn, langs den Gaasp over Diemen door de Diemermeer na Amsterdam. Alwaar wij gelukkiglijk tussen agt en half negen uren aankwamen, en dien avond bij één van 't gezelschap te samen soupeerde en vroeg na bed gingen. Een gedeelte van onze domestiken met de bagagie wierden na Utrecht gebracht. De domestiken vertrokken van daar met de schuyt van één uur en de bagagie met de vragtschuyt. De eerste vonden op ons retour reeds te huys, dog de bagagie arriveerde 's anderdaags. De palfrenier was agtergelaten uyt oorzaak van de koorts en is eenige tijd daarna ook terug gekomen. So dat alles gezegt kan werden gelukkig afgelopen te zijn en de beschrijving is uyt.

De namen van de dagen zijn in het latijn: dies solis = zondag; lunae = maandag; martis = dinsdag; mercurii = woensdag; jovis = donderdag; veneris = vrijdag; saturni = zaterdag.

1. mr. Jan André van Westrenen.
2. ds. Alexander Jacob Elsnerus, predikant te Bunnik
1744-1777.
3. mr. Jan Pestere.
4. mr. Jan André van Westrenen.
5. mr. Everard de Jong.
6. mr. Jan Jacob van Westrenen.
7. Willem Nicolaas Pestere.
8. Wendela Eleonora Reael.

W.B. Heins

KANTONNAAL EN STEDELIJK MUSEUM VAN WIJK BIJ DUURSTEDEN GEOPEND

Als secretaris van de Stichting Kantonnaal en Stedelijk Museum Wijk bij Duurstede werd ik gevraagd u via het orgaan van de historische kring Tussen Rijn en Lek iets te vertellen over de tentoonstelling, welke door affiches bekendheid hoopt te krijgen onder de naam "DORESTAD, een beeld van een opgraving".

Je dreigt - zeker als je over zo'n onderwerp al zo'n drie of vier min of meer uitgebreide artikelen hebt geschreven - wel wat uitgeput te geraken in originaliteit en daarom zou het mogelijk kunnen zijn, dat u zo links en rechts wel wat aan teksten terugvindt, maar het belangrijkste is eigenlijk wel, dat de leden van de historische kring wat te weten komen over de nieuwe start, die we in Wijk hebben gemaakt, en die - laten we het hopen - in een fortuinlijke race met een in lengte van jaren goed succes zal worden gevolgd.

Bijna 9 jaren geleden kwam er een voorlopig einde aan een tentoonstelling, welke een ruim aantal jaren was opgesteld geweest in de Bourgondische toren van de ruïne van kasteel Duurstede. Het toezicht bleek niet meer voldoende te zijn en de feestvierende menigten, die van tijd tot tijd de oude burcht bezochten bleken soms niet de gave des onderscheids te bezitten, die verwacht mag worden van de museumbezoeker.

Het geeft nu eenmaal geen pas, dat men - hoe groot de feestvreugde ook is - de 16e eeuwse hellebaarden in de zolderbalken werpt om er de volgende dag de Inspecteur van de roerende monumenten uit Den Haag tegen aan te laten lopen.

Gelukkig is deze periode voorbij en er is een nieuwe aangebroken. Zoals een ieder in de pers heeft kunnen lezen,

opende Z.E. Minister van Doorn op 20 mei de nieuwe tentoonstelling. In zijn toespraak bracht hij de moeilijke positie van de gemeente als eigenaar van de grond naar voren.

"Het zal je maar gebeuren, dat op je terrein een belangrijke archeologische vondst wordt gedaan, en in het bijzonder als "je" een gemeente bent, die juist het voornemen heeft de zo dringend nodige uitbreiding te verwezenlijken", aldus de minister. Naast de benarde positie, waarin het stadsbestuur van Wijk zich bij het begin van de opgraving bevond, is een belangrijk deel van het leed geleden, nu in goed overleg elk jaar een urgentieplan wordt opgesteld, waar men het eerste zal graven. De minister dankte dan ook de gemeente voor de steun en medewerking, die zij aan het zo gewichtige onderzoek heeft gegeven, terwijl hij haar tevens geluk wenste met de bereikte resultaten. De Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek werd uiteraard door de minister ook in het volle licht geplaatst. Na de "sprong in het duister", die in 1967 zijn aanvang nam, is er toch een zodanige tip van de sluier van het verleden opgelicht, dat de geschiedenisboekjes er toch wel eens voor omgewerkt moeten worden. Zoals ik al zei: de nieuwe expositie heeft de titel gekregen van "Dorestad, een beeld van een opgraving".

Zeker, de opgraving van de afgelopen jaren is waarachtig "een beeld van een opgraving". Ze biedt immers zoveel aspecten van het archeologisch onderzoek een kans. Die aspecten betreffen niet alleen de stedenbouwkundige samenstelling van de nederzetting Dorestad, maar ook de betekenis van die nederzetting als handels centrum, van waaruit men en waarmee men contacten had. De relaties welke deze nederzetting had betroffen het gehele Scandinavische en Oostzeegebied, het Duitse Rijngebied, Frankrijk en de overzijde van de Noordzee, waar ook Londen een goede bekende was. En dan dient men toch te

Mejuffrouw A.C. Thiene stelt - onder het toezend oog van minister, burgemeester en archivaris - het museum in gebruik.

bedenken, dat de bewoner van deze nederzetting net als wij vandaag hard moesten werken om in het levensonderhoud te voorzien, waarbij toen de risico's van het bestaan nog kwetsbaarder waren dan thans. Plunderden de Noormannen er niet? Hadden de elementen in dit aan water zo rijk gebied niet vaak vrij spel? Maar er was - net zo goed als nu - ook een zekere charme aan het leven. De vrouwen versierden zich met kralen en fibulae, terwijl men, getuige de kamrestanten, zich toch ook zorgvuldig kapte. En zeker heeft hier de wijn rijkelijk gevloeid en zal men met fiches en dobbelstenen een spel gespeeld hebben. Daarbij zal het er voor die tijd misschien wel een Monte-Carlo-achtig zijn toegegaan.

Het zijn juist al deze dingen van het leven, die uit de diverse opgravingen van Dorestad te voorschijn zijn gekomen. En het mag bekend heten, dat er meer dan eens werd gegraven. Eerst door zeker toeval in 1840/41. De "behoefteige volksklasse", zoals dat toen heette, zag zich door het mislukken van de oogst genoodzaakt op andere wijze in zijn levensonderhoud te voorzien. De wetenschap, dat er in de nabijheid van de Hoogstraat en de Cothense Zandweg nogal wat beenderen in de grond zaten, die van tijd tot tijd met het ploegen mee naar boven kwamen, bleek een niet onaanzienlijke bron van inkomsten te zijn. Vele honderden mudden verdwenen naar de beendermeelfabrieken, waar ze tot kunstmest werden vermalen.

De toenmalige directeur van het Rijksmuseum voor Oudheden in Leiden Dr. L.F. Janssen heeft, na bij de zaken betrokken te zijn geworden, zeer veel vondsten gered en de opgraving in systematische banen geleid.

Een tussentijdse opgraving door stadgenoot J.F. Croockewit in de jaren 1879/80 gaf in verhouding niet veel nieuws, maar Dr. J.H. Holwerda bracht het oude Dorestad opnieuw in de aandacht tussen 1923 en 1928. Hij onderzocht slechts een klein gedeelte van "De Heul".

Toch waren zijn vondsten mede aanleiding om het diepgaande onderzoek van de afgelopen jaren een stevige basis te geven.

Het zijn juist de laatste jaren (1967 - 1975) geweest, die de wetenschap een duidelijk beeld hebben gegeven van wat Dorestad nu eigenlijk geweest is.

Opmerkelijk zijn natuurlijk de grote huizen, die doorgaans haaks op de rivier staan. Enorm is het aantal waterputten, dat in de grond werd aangetroffen. Veelal bleken de ondereinden van de eikenhouten duigentonnen nog in tact omdat de grondwaterspiegel in het Wijkse gebied zo hoog is.

We mogen wel dankbaar zijn, dat die grondwaterspiegel zo hoog is geweest, want de eikenhouten duigen konden daardoor juist nog worden gedateerd. Het is een trouvaille van formaat, dat men kans gezien heeft langs dendrochronologische weg enkele putten in het gebied van Dorestad te dateren en daarmee ook het bestaan van Dorestad binnen zekere tijdsgrenzen af te bakenen.

Ik hoop, dat dit eigenlijk toch maar korte verhaaltje u aanleiding zal geven het nieuwe museum over Dorestad te gaan bezoeken. Alle gasten worden met open armen ontvangen, niet alleen uit Wijk en het overige deel van het Sticht, maar ook uit het gehele land en zelfs uit geheel Europa. Verschillende groepen buitenlanders bezochten reeds de tentoonstelling. Waarom eigenlijk ook niet. Had immers Dorestad met zijn naar schatting mogelijk + 2000 inwoners voor die tijd niet een allure als Rotterdam nu? Als internationaal centrum genoot Dorestad een grote vernaamdheid en daarom acht ik het bepaald niet uitgesloten dat behalve Fransen (Parisii) Engelsen (Londinium) Belgen (Quentovic) en Duitsers (Badorf, Tating) ook Denen (Haitabu), Noren (Kaupang) en Zweden (Birka) zich bij voldoende bekendheid interesse zullen hebben. Misschien zullen we er zelfs eens met veel tolkhuip de Russen (Novgorod) verwelkomen; wie zal het

zeggen. Want ook tot die streken in het Oostzeegebied strekten Dorestad's handelscontacten.

Enkele zakelijke gegevens moge dan dit artikeltje besluiten. Het museum is gevestigd in Volderstraat 15. Het is geopend op dinsdag, woensdag, donderdag, vrijdag en zaterdag van 10.00 - 12.30 en van 13.30 - 14.20 uur.

Een mogelijkheid om ook voor een aantal zondagen een oplossing te vinden wordt momenteel onderzocht. De toegangsprijs bedraagt voor volwassenen f 1,-- en voor personen beneden 16 jaar onder geleide f 0,50. Als u met het openbaar vervoer wilt komen dan kunt u vanuit Utrecht de W.A.B.O. nemen, die voor een groot deel van de dag een halfuur dienst heeft. In Wijk zelf is het niet ver lopen, want vanaf het Plantsoen, waar de bus haar begin- en eindpunt heeft, is het via Rijnstraat en Markt niet langer dan drie minuten gaans.

Voor de liefhebbers is in het museum een boekje te koop (f 2,50). Zoals de inleiding zegt vormt het een summery voor de bezoeker als hij zich thuis nog eens in de tentoonstelling wil verdiepen. Een zeer fraai affiche, waarop de aanstormende Noormannen zich in formatie tonen kunt u eveneens kopen voor f 3.50.

U zult begrijpen, dat u van harte welkom bent en zeker u, dames en heren leden, die door uw voorzitter zo nauw met het stichtingsbestuur verbonden bent.

Indien de kring er behoefte aan zou hebben tijdens haar bijeenkomsten, als die eens in Wijk plaats vinden, 's-avonds een bezoek te brengen aan de tentoonstelling, dan ben ik bereid desgewenst mijn medewerking te geven.

L.C. J.M. Rouppe van der Voort.